

Sostenibilitat i disseny

Elogi de la metamorfosi

Quan un sistema és incapaç de resoldre el seus problemes vitals per sí mateix, es degrada, es desintegra, a no ser que estigui en condicions d’originar un metassistema capaç de fer-ho i, llavors, es metamorfosea. El sistema Terra és incapaç d’organitzar-se per a tractar els seus problemes vitals: el perill nuclear; la degradació de la biosfera; una economia mundial sense verdadera regulació; el retorn de la fam... El probable és la desintegració. L’improbable, tot i que possible, la metamorfosi. Què és una metamorfosi? El regne animal aporta exemples. L’eruga que es tanca en una crisàlide comença així un procés d’autodestrucció i autorreconstrucció alhora, adopta l’organització i la forma de la papallona, distinta a la de l’eruga, però segueix sent ella mateixa.

La idea de metamorfosi, més rica que la de revolució, conté la radicalitat transformadora d’aquesta, però vinculada a la conservació (de la vida o de l’herència de les cultures). Com canviar de via per anar cap a la metamorfosi? Tot i que sembla possible corregir certs mals, és impossible frenar l’onada tècnico-científic-econòmic-civilitzadora que condueix al planeta al desastre. I, malgrat tot, la història humana ha canviat de via sovint. Tot comença sempre amb una innovació, un nou missatge rupturista, marginal, modest, sovint invisible per als seus contemporanis.

La ciència moderna es va formar a partir d’algunes ments rupturistes disperses, com Galileu o Descartes; en el segle XIX, es va introduir a les universitats i, en el XX, en les economies dels Estats, per a convertir-se en un dels quatre poderosos motors de la nau espacial anomenada Terra. El socialisme va néixer en algunes ments autodidactes i marginalitzades del segle XIX, per a convertir-se en una formidable força històrica en el XX. Avui, s’ha de tornar a pensar-lo tot. S’ha de començar de nou.

De fet, tot ha recomençat, però sense haver-nos-en adonat. Estem en els començaments, modestos, invisibles, marginals, dispersos. Doncs ja existeix, en tots els continents, una efervescència creativa, una multitud d’iniciatives locals en el sentit de la regeneració econòmica, social, política, cognitiva, educativa, ètnica, o de la reforma de vida. Aquestes iniciatives no es coneixen les unes a les altres; cap Administració les enumera, cap partit es dona per assabentat. Però són el viver del futur. Són aquestes vies múltiples les que, al desenvolupar-se conjuntament, es conjugaran per a formar la nova via que podria conduir-nos cap a la encara invisible i inconcebible metamorfosi. Per a elaborar les vies que confluïran en la Via, hem de desfer-nos de les alternatives reductores a les que ens obliga el món del coneixement i pensament hegemònic. Així doncs, és necessari, al mateix temps, mundialitzar i desmundialitzar, créixer i decreïxer, desplegar i replegar.

L’orientació mundialització-desmundialització significa que, si bé s’han de multiplicar els processos de comunicació i ‘planetarització’ culturals, també s’ha de promoure, de manera desmundialitzadora, l’alimentació de proximitat, els artesans de proximitat, els comerços de proximitat, els horts periurbans, les comunitats locals i regionals. L’orientació creixement-decreixement significa que s’ha de potenciar els serveis, les energies verdes, els transports públics, l’economia plural, les agricultures i ramaderies biològiques, i reduir els excessos consumistes, la producció d’objectes rebutjables i no reparables, el trànsit d’automòbils i de camions en benefici del ferrocarril.

Ja no basta amb denunciar, fa falta enunciar. No basta amb recordar la urgència, s’ha de començar a definir les vies que condueixen a la Via. Hi ha raons per a l’esperança? Podem formular cinc:

1. El sorgiment d’allò improbable. La victoriosa resistència, en dues ocasions, de la petita Atenes davant el poder persa era altament improbable, però va permetre el naixement de la democràcia i la filosofia.
2. Les virtuts generadores-creadores inherents a la humanitat. De la mateixa manera que en tot organisme humà adult existeixen cèl·lules mare dotades d’aptituds polivalentes pròpies de les cèl·lules embrionàries, però desactivades, en tot ésser humà, i en tota societat humana, existeixen virtuts regeneradores, generadores i creadores dorments o inhibides.
3. Les virtuts de la crisi. Al temps que les forces regressives o desintegradores, les generadores i creadores desperten en la crisi planetària de la humanitat.
4. Les virtuts del perill. ‘Allà on creix el perill, creix també allò que ens salva’. La dita suprema és inseparable dels risc suprem.
5. L’aspiració mil·lenària de la humanitat cap a l’harmonia (paradís, després utopies, després ideologies llibertària/socialista/comunista, més tard aspiracions i revoltes juvenils dels ‘60). Aquesta aspiració reneix en el niu d’iniciatives múltiples i disperses que podran alimentar les vies reformadores destinades a confluïr en la via nova.

Les velles generacions estan desenganyades de tantes falses esperances. Als joves els entristeix que no hi hagi una causa comú com la de la nostra resistència durant la II Guerra Mundial. Avui, la causa és inequívoca, sublim: es tracta de salvar la humanitat. La verdadera esperança sap que no és certa. És una esperança no en el millor dels móns, sinó en un món millor. ‘L’origen està davant de nosaltres’, deia Heidegger. La metamorfosi seria, efectivament, un nou origen.

Edgar Morin. Sociòleg i filòsof francès.
TRIBUNA. 17 de gener de 2010.

INDICIS
Fundació Sostenibilitat i Canvi Climàtic

Marquès de Comillas, 83-85 · 08202 Sabadell (Barcelona)
Tel. 661 972 845 Fax 93 726 33 69 · info@indicis.org · www.indicis.org

DIRMAS, el nou Directori de Recerca en Medi Ambient i Sostenibilitat

L’any 2005 el Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible (CADS) va llançar el Directori de Sostenibilitat el qual recollia els grups de recerca en el camp del desenvolupament sostenible, per tal d’oferir-ne informació al públic interessat en aquestes temàtiques. Fruit de la col·laboració del CADS i la Fundació Fòrum Ambiental, recentment s’ha donat a conèixer el nou Directori de Recerca en Medi Ambient i Sostenibilitat (DIRMAS), amb els continguts actualitzats i ampliats, i una imatge renovada que en millora la seva utilitat.

El DIRMAS és una base de dades de caràcter públic i no restringit sobre grups de recerca, empreses, parcs científics i tecnològics, centres CERCA (Centres de Recerca de la Generalitat), altres centres de recerca i tecnològics, fundacions, entitats i associacions, i unitats d’Administracions Públiques -que realitzen la seva tasca a Catalunya- en el camp del desenvolupament sostenible, des d’una visió global, que inclou tant factors ambientals, culturals, econòmics, jurídics i socials. La seva missió és disposar d’un ampli i complet directori que integri els principals agents que es dediquen a desenvolupar estudis, projectes i altres activitats afins a l’àmbit de la recerca en medi ambient i sostenibilitat a Catalunya.

A la pàgina web del DIRMAS (www.dirmas.cat) en podreu trobar tota la informació.

Un llibre

El espejismo nuclear

La economía del cambio climático - Terceiro Lomba, Jaime (2009) Ed. Taurus

El prestigiós economista Jaime Terceiro, en un llenguatge accessible, exposa l’evidència científica sobre el canvi climàtic i el fet de que l’activitat humana té un paper determinant en aquest procés. L’autor afirma que el model energètic actual no és sostenible i que representa una seriosa restricció per al creixement econòmic sobre la base d’abundant i barata energia fòssil i una absoluta despreocupació pels problemes d’escalfament global que planteja.

La tesi fonamental d’aquest llibre és que ens trobem davant d’una gran fallida de mercat, degut a l’existència d’efectes externs negatius, al fet de que es poden produir efectes a llarg termini, els costos dels quals són difícils d’estimar i a la circumstància de que les conseqüències de no fer res avui poden ser

irreversibles. El gran problema és, determinar quines polítiques podrien aplicar-se i quin seria el cost en termes de reducció del nivell del benestar actual. L’autor conclou afirmant que és precís que es produeixi una actuació internacional en aquest camp, perquè tant la tecnologia com els instruments polítics i econòmics que són necessaris ja existeixen.

Notícies destacades

"El binomi clau en el disseny és l'equilibri entre contingut i forma"

Antoni Garrell i Guiu, director de la FUNDIT

RQA, Revista de Qualitat Ambiental, Desembre 2009.

Què és ben bé, el disseny?

El disseny és crear productes innovadors, funcionals, que, mantenint la seducció de la forma, tinguin riquesa en el contingut. De totes maneres, cal considerar que el disseny, com a disciplina viva i innovadora, va canviant al llarg del temps i s'adapta a les necessitats de la societat.

L'ESDi organitza el primer Congrés Internacional de Disseny i Innovació. Quina relació hi ha entre les dues coses?

Innovar és posar en pràctica la capacitat de convertir les idees en productes o de donar solucions a problemes coneguts o desconeguts. També és fer les coses de manera diferent d'acord amb les noves potencialitats tecnològiques i científiques, és a dir, aprofitar els avenços al màxim. I, en tercer lloc, innovar vol dir adaptar-se a la realitat i respectar els seus aspectes sociològics, antropològics i mediambientals. És així com hem d'entendre el procés creatiu, orientant-lo a preveure els problemes. Un procés en què la tecnologia és un instrument, i no pas una fita; La innovació comporta integrar simbiòticament els avenços científics i tecnològics en els productes i serveis, mitjançant el disseny.

En la societat actual, quin paper hi té el disseny?

Avui dia, el client exigeix un més gran nombre de prestacions en els productes i serveis que consumeix –durabilitat, seguretat, sostenibilitat ambiental i accessibilitat per a persones discapacitades, entre altres factors. I per aquest motiu la millor arma d'una empresa, per ser més competitiva en un mercat cada vegada més exigent, és la innovació en producte. Per tant, avui en dia és important analitzar la situació amb altres perspectives, repensar el present, la quotidianitat. Quan és estrictament necessari fer productes diferenciats és quan el disseny cobra una importància cabdal. El disseny és el factor determinant que permet a les organitzacions assolir els objectius estratègics perquè aporta valors de diferenciació als seus productes i serveis.

Quins elements bàsics cal considerar en un bon disseny?

Per fer un bon disseny cal assegurar-se que el producte és viable, que els costos de fabricació són assumibles i que es podrà col·locar al mercat; assegurar-se que l'ús del producte al llarg del seu cicle de vida és respectuós amb els seus usuaris i el medi ambient; i no discriminador per raons de gènere, cultura o d'altres.

Quins són les principals línies temàtiques que desenvolupa el Congrés?

Més que línies temàtiques, el Congrés ofereix tres eixos referencials, és a dir, que l'empresa no ha de desenvolupar pas o l'un o l'altre, sinó que ha d'intentar trobar el seu propi punt d'equilibri entre tots tres. El primer d'aquests eixos és l'ecodisseny, que implica que el producte o servei sigui respectuós amb el medi ambient. El segon eix és el disseny per a tothom, de manera que el producte o servei estigui preparat per ser utilitzat per tota mena d'usuaris; i el tercer és el disseny centrat en l'usuari. Els clients demanen que la interfície d'ús estigui basada en com la gent pot, desitja o necessita treballar, en comptes de forçar els usuaris -com passa sovint- a canviar la manera com treballen per acomodar-se al sistema.

I per què s'ha volgut donar una dimensió internacional al Congrés?

En el teixit empresarial català hem viscut molts anys sense assumir amb plenitud la globalització. La forta demanda interna amagava la necessitat d'anar a altres mercats. D'altra banda, la capacitat d'extreure productivitat de les tecnologies ha anat decreixent en l'última dècada. La productivitat ha baixat en els darrers anys, i encara no som del tot conscients que podem anar a vendre on sigui i que hem de treure profit de l'augment de productivitat que ens pot donar la tecnologia. El Congrés es convertirà, doncs, en una plataforma que permetrà incentivar la reflexió en aquest camp i debatre tendències sobre el present i el futur del disseny i la innovació en un marc de relació universitat-empresa, així com la seva influència en la reactivació de l'economia.

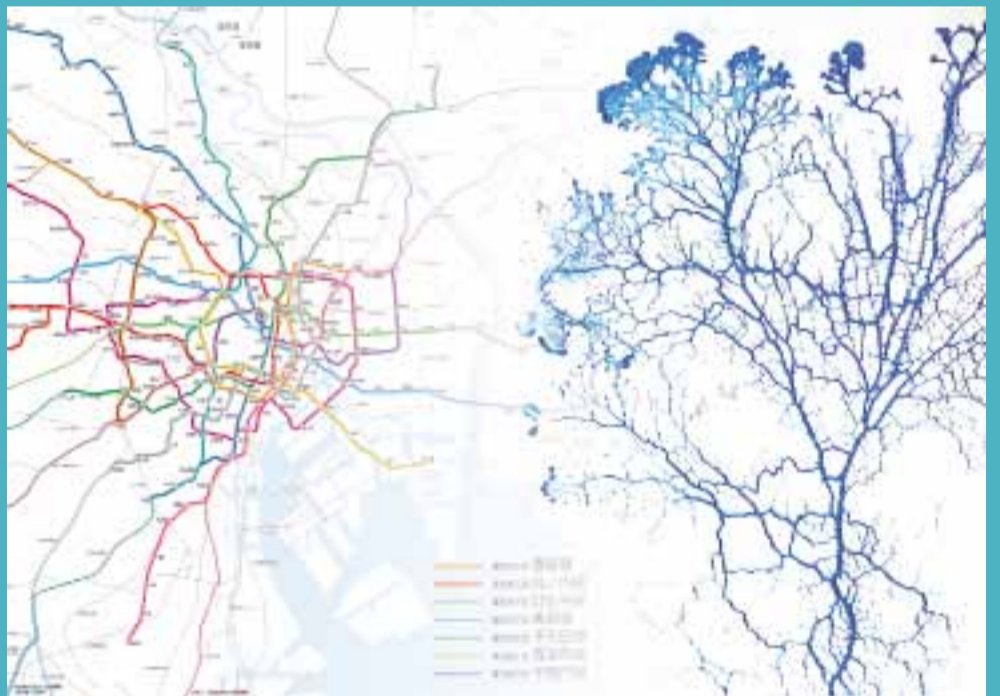
Disseny sostenible

Conexions naturals

Un grup de científics japonesos i britànics està estudiant el creixement dels fongs, per a poder aplicar les seves conclusions al disseny i millora de xarxes interconnectades. Segons l'article que el grup d'investigació publica en Science, el fong *Physarum polycephalum* creix i es connecta mitjançant un sistema gairebé idèntic a la xarxa ferroviària de Tokio. L'organisme pot connectar diferents conjunts de fonts d'alimentació de forma eficient amb una longitud total reduïda, amb una distància promig mínima entre parelles, i amb un elevat grau de tolerància a desconexions accidentals.

L'equip investigador va realitzar un curiós experiment per arribar a aquesta conclusió. Es col·locaren 36 cops de civada sobre una superfície humida, cada qual representant una de les ciutats que es troben a les rodalies de Tokio, i deixaren que la floridura creixés des del centre cap a fora. Els científics van observar que el fong s'autoorganitza, estén i forma una xarxa comparable en eficiència, fiabilitat i cost amb l'estructura real de la xarxa de trens de la capital japonesa.

Posteriorment, van crear un programa informàtic que reproduïx el comportament de la floridura en la seva recerca del camí més curt i eficient en diferents situacions. Aquesta eina podria ajudar a millorar diversos sistemes tecnològics, com les xarxes de comunicació d'ordinadors o de mòbils, o les mateixes xarxes físiques, com els sistemes d'infraestructures de transport.

18/12/2009 - L'European Institute of Innovation and Technology (EIT) impulsa el projecte d'innovació en energia sostenible Innoenergy, que compta amb una inversió prevista de 450 milions d'euros en quatre anys. En aquest projecte, que compta amb 35 socis europeus, participaran la UPC i ESADE, a més d'empreses com Gas Natural-Unión Fenosa i Iberdrola. L'EIT vol articular-se de la mateixa manera que el Massachusetts Institute of Technology (MIT) estatunidenc. "Es pretén tenir el màxim impacte en la societat, ser més hàbils en convertir la investigació en activitat econòmica", explica el coordinador del projecte per part de la UPC, Josep Bordonau. LA VANGUARDIA

03/01/2010 - Durant l'any 2008, la indústria que va generar més residus, a nivell català, va ser la de l'alimentació, representant el 24% del total de residus generats. La segueixen algunes activitats relacionades amb la transformació de metalls, l'acereria i els productes minerals no metàl·lics. Pel que fa al territori, la comarca que va generar més residus és el Vallès Occidental (21%), que és on hi ha una major implantació d'activitat industrial. Es van valoritzar el 74,4% del total de residus generats. Això suposa consolidar la tendència a l'alça del reciclatge dels residus industrials, que augmenta 1,6 punts respecte de 2007 i que demostra que s'estan fent esforços per emmarcar-se dins del Programa de residus industrials de Catalunya (PROGRIC). GENCAT

05/02/2010 - Barcelona, Vitòria, Sevilla i Múrcia es presenten candidates al Premi Capital Verda Europea 2012 i 2013, una iniciativa que pretén promoure iniciatives ambientals a tot el continent. Un total de 17 ciutats de 12 països europeus s'han presentat candidates. Un panell d'experts internacionals estudiarà les candidatures, i aviat es farà pública la llista de ciutats finalistes. Posteriorment, un comitè d'avaluació presentarà les seves recomanacions a un jurat, que prendrà la decisió final. Aquesta es farà pública en octubre de 2010. SOSTENIBLE

Propers esdeveniments

10/03/2010 - Periodisme i medi ambient. MADRID. Presentació del llibre "El periodismo ambiental. Análisis de un cambio cultural en España". El seu contingut cobreix el tema en totes les seves vessants, és a dir, premsa, ràdio, televisió, Internet i revistes sobre natura, dedicant una atenció especial als aspectes relacionats amb l'energia i els efectes del canvi climàtic.

18-19/03/2010 - 1r Congrés Internacional de Disseny i Innovació de Catalunya. SABADELL. Sota el lema "El Disseny: motor de la innovació i el progrés social", es pretén promoure la reflexió, el debat i l'intercanvi d'experiències sobre la necessitat d'augmentar la integració del disseny en l'entramat empresarial per a, d'aquesta manera, poder innovar i millorar la competitivitat en els mercats internacionals.

21/03/2010 - 12ª Festa de l'Aigua. BARCELONA. La 12ª edició de la Festa de l'Aigua tindrà com el element essencial la participació ciutadana en uns espais lúdics i didàctics amb la implicació de les diferents entitats i associacions ambientals que treballen al voltant del món de l'aigua i que mostraran les actuacions planificades i en curs de l'Agència Catalana de l'Aigua seguint els criteris que emanen de la política hídrica del Govern de la Generalitat de Catalunya.